

ABSTRACT OF THE PH.D. THESIS

Gábor Hollósi

THE HISTORY OF THE FACULTY OF LAW IN DEBRECEN (1914-1949)

The Faculty of Arts of
the University of Debrecen
2007

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Hollósi Gábor

A DEBRECENI JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR TÖRTÉNETE (1914-1949)

DE Bölcsészettudományi Kar
2007

I. Objectives

The number of the publications related to the history of the university has increased for the recent ten years and it is especially true for the Faculty of Law where the one-time professors' and Privatdocents' biographies have been published in three books which have also summed up their scholarly work. Although in the history of the University of Debrecen, which will have its 100 year anniversary in 2012, the role of the former teaching staff is an undoubtedly significant element, the problems of the 'skeleton history' of the of the faculty were on the periphery in the earlier research. This would affect disadvantageously the editors of the future centennial memorial volume, as having no adequate pre-research they would be forced to limit the parts concerning the Faculty of Law to 'material history' alone. This is the reason why my thesis is deliberately one-sided: it contains data about the lives and scholarly achievements of the professors in the notes to facilitate the further searching. The aim of my thesis is to give a 'skeleton history' of the faculty, concentrating on the successive row of the teachers, the supply teachings, the filling of the departments, the composition of the society of the students and the courses. This is the novelty of the thesis: no historical general work on a Hungarian faculty of law has

I. A témaválasztás indoka és az értekezés célja

Az egyetem történetével kapcsolatos kiadványok száma öröndetesen megnőtt az elmúlt tíz év folyamán, s különösen igaz ez a jogi karra, ahol eddig három kötetben tették közzé a hajdani professzorok és magántanárok életrajzát, valamint feldolgozták tudományos munkáját. Habár a száz éves fennállásának ünnepelésére készülő Debreceni Egyetem történetében az egykori oktatók szerepe kétségkívül jelentős elem, *az eddigi kutatások során az „alaki kartörténet” kérdései méltatlanul perifériára kerültek.* Mindez hátrányosan érintené a leendő centenáriumi emlékkötet szerkesztőit is, hiszen megfelelő előkutatások híján abban a jogi kart érintő részeket kénytelenek lennének pusztán az „anyagi történetre” korlátozni. Ez az oka annak, hogy munkám szándékosan „féloldalas”: a professzorok életútjáról és tudományos eredményeiről adatokat legfeljebb jegyzetszerűen, a továbblépés érdekében tartalmaz. *Értekezésemnek célja tehát az, hogy a tanárok egymás utáni sorára, a helyettesítésekre, a tanszéketöltésekre, a hallgatói társadalom összetételére és a tanfolyamokra koncentrálva, kerettörténetét adja a karnak.* És épp ez az, ami a disszertáció novumát jelenti: hasonló szemléletű, mélységű és terjedelmű történeti összefoglalást hazai jogi karról még nem készített senki. *Egyúttal fontos céloom volt az, hogy közlétegyem*

been made with a similar approach, depth and size. At the same time the publishing of the most significant lines of data was an important purpose because they could be a good comparative material for the research of other trainings outside the capital, and they even would infiltrate in a national synthesis about the history of lawyer training. (It is particularly true for the conditions in Pécs where the university is the legal successor of the University of Pozsony which was established simultaneously with the University of Debrecen thus the centenary of its foundation will also fall on the same time.) My thesis can also be a means of the popularization of the Faculty of Law because it emphasizes the fact with scholarly character that the Faculty of Law of the University of Debrecen, which is ‘only’ ten years old, is actually an institution with a history. However, the faded memories are merely cherished by the old generation of lawyers whose successful juristic careers could still be established by a degree taken in Debrecen. Finally, regarding the choice of subject I must mention a personal motive: as a teacher of history and a lawyer it was a great honour for me to write the history of my ‘first alma mater’ at my ‘second alma mater’.

II. Methods

a debreceni karra vonatkozó legfontosabb adatsorokat, hiszen ez más vidéki képzések vizsgálatánál is jó összehasonlító anyag, sőt, majdan akár egy jogásképzés történetéről szóló országos szintézisbe is betagozódhat. (Különösen igaz ez a pécsi viszonyokra, ahol az egyetem a debrecenivel egy időben alapított pozsonyi egyetem jogutódja, így ugyanakkorra esik majd az alapításának is a centenáriuma.) Munkám egyben a jogi kar népszerűsítésének egyik eszköze lehet, hiszen arra a tényre tudományos igényvel kellő súlyt helyez, hogy a Debreceni Egyetem ma „csak” tíz éves jogi kara városunk felsőoktatásának lényegében egy nagy múlttal rendelkező intézménye. A megkopott emlékeket azonban mára már csak az az idős jogászgeneráció tagjai őrzik magukban, akiknek a sikeres jogászi pályafutását még megalapozhatta a debreceni diploma. Végül, ami a témaválasztást illeti, még meg kell, hogy említsek egy személyes jellegű indokot is: mint végzett történelem szakos tanár és jogász, megtiszteltetés volt számomra az első „Alma mater”-emben a második „Alma mater”-em történetét megírni.

II. Alkalmazott módszerek

1. The sources: methods of researching

The thesis is exclusively based on contemporary sources; the materials, which are kept at the Hajdú-Bihar County Archives as well as at the National Archives and some are confidential, are a novelty in all respects for today's readers. I did not sum up the history of the establishment and the development of the university again; I avoided intentionally the mere reproduction of the literature even in this regard. The second chapter of the thesis is the only exception because the presentation of the antecedents of the university lawyer training at the Calvinist College, mainly on account of the continuity of the teaching staff, is necessary in any case. Thus I will outline the sources of my work in the following; without them the writing of the history of the university would also be impossible.

Laws are important historical documents; we can cite the governmental regulation No. 4.105/1949 about the 'interruption' of the faculty or the executive ordination of that as examples.

The files of the Major Department of Higher Education of the Ministry of Religion and Public Education contain information about the connections with the management of the education which can be researched at the National Archives.

The minutes of the council-meetings of the faculty and the

1. Források: a kutatás módszere

Az értekezés kizárólag korabeli forrásokon alapul, a Hajdú-Bihar Megyei-, valamint az Országos Levéltárban felkutatott és nem egyszer bizalmas jellegű anyagok a mai olvasó számára minden tekintetben új. Az egyetem alapításának és fejlődésének történetét nem foglaltam újból össze, a szakirodalom puszta reprodukcióját még e tekintetben is tudatosan kerültem. Ez alól kivétel az értekezés második fejezete, mivel az egyetemi jogásképzés református kollégiumi előzményeinek a bemutatása, főleg a tanári kar kontinuitása miatt, mindenképpen szükséges. Az alábbiakban tehát munkám forrásait ismertetem, melyek nélkül egyben az egyetem történetének megírása is lehetetlen:

A jogszabályok fontos történeti dokumentumok, ezekre példaként a kar „szüneteltetését” kimondó 4.105/1949. számú kormányrendeletet vagy annak végrehajtási leiratát hozhatjuk.

Az oktatásigazgatással való kapcsolatra információkat a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Felsőoktatási és Tudományos Főosztályának iratanyaga tartalmaz, mely a Magyar Országos Levéltárban kutatható a vonatkozó időszakra.

A kar és az egyetem tanácsülési jegyzőkönyveit a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban őrzik, a belső határozatok és a tanzéketöltések előkészületeit ezekből tudjuk nyomon követni.

university are kept at the Hajdú-Bihar County Archives; we can follow the preparations of the inner decisions and the filling of departments in them.

The files of the dean's and the rector's offices, which are also kept at the Hajdú-Bihar County Archives, can be used for specifying, and even supplementing data of the minutes. They are especially important as from September of 1946 because no other document of the faculty is available from that period.

The yearbooks and the almanacs of the university are the summary of the main events and the speeches every year; as well as their statistics mean a considerable help to outline the social history. They can be found at the library and the manuscript room of the university; the last five volumes (1942/43. – 1946/47.) have not been published in print yet.

Timetables are also attainable at the library of the university and provide essential information with reference to the contents of instruction. The series is defective after 1945; I supplied that from a professor of arts, Ede Mészáros' bequest.

The minutes of course-unit and state examinations are stored at the rectors' office now, but the yearbooks sum up the results regularly (although less in detail) thus I omitted to count up again.

Unfortunately the registers of law students are missing

A dékáni és a *rektori hivatal iratanyaga*, mely ugyancsak a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban van, a jegyzőkönyvi adatok pontosítására, sőt, pótlására szolgálhat. Különösen jelentős ez 1946 szeptemberétől kezdve, amikor a karnak már semmiféle dokumentuma sincs meg.

Az egyetem évkönyvei és almanachjai egy-egy tanév főbb eseményeinek, beszédeinek az összefoglalásai, ugyanakkor a társadalomtörténet felvázolását nagyban segítik statisztikáik. Megtalálhatóak az Egyetemi Könyvtárban és a Kézirattárban, az utolsó öt darab (1942/43. – 1946/47.) már nem jelent meg nyomtatásban.

Szintén az Egyetemi Könyvtárban érhetőek el a *tanrendek*, melyek nélkülözhetetlen információkat nyújtanak a képzés tartalmát tekintve. 1945 után hiányos a sorozat, e darabokat Mészáros Ede bölcsészprofesszor hagyatékából pótoltam.

A szigorlati és az államvizsgálati jegyzőkönyveket a Rektori Hivatalban tárolják jelenleg, de mivel az évkönyvek rendszeresen összesítik az eredményeket (igaz, kevésbé részletesen), ezek újraszámolásától eltekintettem.

Sajnos, hiányoznak a *joghallgatói nyilvántartások*, ám részben ezeket is pótolják az évkönyvekben szereplő kimutatások.

Számos professzor hagyatéka fellelhető a Kézirattárban, így például a kereskedelmi- és váltójog tanárának a „Kausar-saga”

though they are substituted partly by the reports involved in the yearbooks.

The bequest of many professors can be found at the manuscript room, for example, the teacher of commercial and bill law, Lipót Kauser's genealogy typescript entitled 'Kauser-saga'.

The remembrance of the one-time academics and students is a separated group of the sources; in connection with the history of the faculty I asked, among others, the Privatdocent of canonical law, Lóránd Boleratzky to recollect.

For instance, the documents of the 'Werbőczy Comrade Association' (WBE) would belong to the 'other' category but they were confiscated by the police thus they were annihilated before they could be taken to archives.

2. Applied methods at writing thesis

My work has no 'general part'; I was seeking to condense everything in departmental units at least in regard to the structural questions. For example, the reorganization of the training in 1944 is built in the history of the Department of Canonical Law because it is related to the fact that Béla Sz. Kun's was a deputy-dean. The reason for my decision is that the cases which affected the whole faculty were not there continuously, the decen-

című családtörténeti írása.

Az egykori oktatók és hallgatók visszaemlékezése külön forráscsoportot jelent, a kar történetével kapcsolatban – többek között – az egyházjog magántanárát, Boleratzky Lórándot szólaltattam meg.

Az „*egyéb*” kategóriába tartozna például a „Werbőczy Bajtársi Egyesület” iratanyaga, ezt azonban a rendőrség lefoglalta, így a háborút követően megsemmisült, még mielőtt levéltárba kerülhetett volna.

2. Az értekezés megírásánál alkalmazott módszerek

Munkámnak „általános része” nincs, igyekeztem mindent tanszéki egységekbe tömöríteni, legalábbis, ami a strukturális kérdéseket illeti. Például a képzés újjászervezését 1944-ben, beépítettem az Egyházjogi Tanszék történetébe, mert ez Szentpéteri Kun Béla dékán-helyettesisével van összefüggésben. Döntésemnek az az oka, hogy a kar egészét érintő ügyek nincsenek jelen folyamatosan, a sokszor évtizednyi „szünet” különálló

nial ‘pauses’ do not make a separated chapter necessary.

I will not describe lines of data; I only present them in tables. Partly it facilitates the readability; partly it also makes the construction of the thesis clearer. At the same time I use the montage-technique; I think the rewriting of the written sources would be a mistake. Not only would it lead us further away from the historical reality but the Reader would also be deprived of gaining access to the way of thinking and the language of the time.

Every department-history is built identically, the presentation of the ‘teaching staff’ is followed by the overview of the order of education, and finally the results of the students’ work. (I should like to remark here that in that period departments had usually one professor who generally did all the educational work.)

My conclusions are moderated and mainly limited to the last chapter, due to the fact that most of the faculties and academies of law outside Budapest have not had their history written. Thus the vast majority of my lines of data becomes significant only later, especially when they could go in a synthesis about the Hungarian lawyer training. I think it would be irresponsibility to call the attention to local characteristics before this.

fejezet elkészítését nem indokolja.

Nem írom le az adatsorokat, pusztán bemutatom táblázatokban azokat. Ez egyrészt az olvashatóságot könnyíti, másrészt áttekinthetőbbé teszi a dolgozat rendszerét is. Ezzel egy időben érvényesül a *montázs-technika*, úgy gondolom, a szöveges források átfogalmazása súlyos hiba volna. Nemcsak a történelmi valóságtól kerülnénk így messzebb, hanem az Olvasót is megfosztanánk attól, hogy a korabeli gondolkodásba, stílusba betekinthessen.

Valamennyi tanszéktörténet azonosan építkezik, a „tanári kar” bemutatását az oktatási rend ismertetése követi, végül sorra kerülnek a hallgatói munka eredményei is. (Itt jegyzem meg, hogy a korban, egy tanszéknek általában egy professzora van, akire ráhárul rendszerint a teljes oktató munka.)

Következtetésem mértéktartóak, s főleg az utolsó fejezetre korlátozódnak, mely összefügg azzal, hogy a vidéki jogi karok és a jogakadémiák története még nagyrészt feldolgozatlan. Adatsoraimnak nagy része tehát később nyer csak értelmet, különösen akkor, ha majd betagozódhat egy magyar jogászképzésről szóló szintézisbe. Úgy gondolom, felelőtlenség lenne, ha helyi sajátosságokra hívnám fel a figyelmet ezt megelőzően.

III. Results

The methodological introduction is followed by a historical introduction which emphasizes that the training of lawyers in Debrecen has a past of several hundred years. It sets forth the periods (1742: teaching natural rights and Roman law at the Calvinist College, 1800: the first department of law, 1849: Szoboszlai's law school, 1860: academy of law in Debrecen, 1893: independent dean's office) and the circumstances of the establishment of the faculty (the role of Béla Sz. Kun).

The first part of the thesis presents the history of the departments of the Faculty of Law in 14 separated chapters. (1. Roman law, 2. History of law, 3. Canonical law, 4. Constitutional law, 5. Politics, 6. Administration and financial law, 7. Hungarian and Austrian civil law, 8. Commercial and bill law, 9. Rules of court, 10. Economics, 11. Statistics, 12. Theory of law and international law, 13. Criminal law, 14. Institute for the law of the minorities).

The four chapters in the second part of the thesis examine the characteristics of the society of law students, especially the statistical features (e.g. number, rate of women, religion, occupation of parents), the sources and the measures of the supporting of students (e.g. donations from the Ministry, the city, the

III. Eredmények

A módszertani bevezetőt történeti *bevezetés* követi, mely *kiemeli, hogy a debreceni jogászképzés évszázados múlttal rendelkezik*. Ismerteti annak szakaszait (1742: természetjog és római jog előadása a Református Kollégiumban, 1800: első jogi tanszék, 1849: Szoboszlai-féle jogakadémia, 1860: debreceni jogakadémia, 1893: önálló dékáni hivatal), valamint a karrá szerveződés körülményeit (Sz. Kun Béla szerepe).

A disszertáció első része a jogi kar 14 tanszékének történetét mutatja be, külön-külön fejezetet biztosítva mindegyiknek. (1. Római jog, 2. Jogtörténet, 3. Egyházjog, 4. Közjog, 5. Politika, 6. Közigazgatási- és pénzügyi jog, 7. Magyar és osztrák magánjog, 8. Kereskedelmi- és váltójog, 9. Perjog, 10. Közgazdaságtan, 11. Statisztika, 12. Jogbölcselet és nemzetközi jog, 13. Büntetőjog, 14. Kisebbségjogi Intézet.)

A második rész négy fejezete a joghallgatói társadalom jellegét vizsgálja meg, különös tekintettel annak statisztikai jellemzőire (pl. létszám, férfi-nő arány, vallás szerinti megoszlás, szülők foglalkozása), a diáksegélyezés forrásaira és méreteire (pl. a minisztérium, a város, az egyetemi szervek vagy az alapítványok szerepe), a joghallgatói egyesületekre (Egyetemi Kör Jogász Szakosztálya, Werbőczy Bajtársi Egyesület és Jogász

university, or foundations), the associations of law students (e.g. W.B.E. which was a nationalist and militarist organization) and the disciplinary cases (e.g. political, study or vandalizing desks).

The last part of the thesis presents the courses which the Faculty of Law was forced to read because there was no Faculty of Economics at the University of Debrecen (public accountancy course, social course, ‘workers’ course’ and ‘night seminar’). The ‘workers’ course’ is an absolute novelty in the thesis; neither in local nor in national respect such a course has not been described yet.

The thesis ends with reasoning related to the ‘interruption’ of the Faculty of Law; it also includes in original (scanned) form the head of the ministerial department’s, dr. Miklós Szabolcsi’s executive decree on the 26th August 1949 and mentions the unsuccessful attempt to start it again in 1958 as well.

In the final appendix you can find a list of the jurist rectors and deans and the colleagues of the dean’s office (head of the office, draftsman, beadle, secretary, cleaner, etc).

Ifjúsági Egyesület), valamint a fegyelmi ügyekre (pl. politikai jellegű, vagy tanulmányokkal kapcsolatos ügyek, illetve padrongálási esetek).

Az értekezés utolsó harmada ismerteti azokat a tanfolyamokat, melyeket közgazdasági kar hiányában kényszerűen fogadott be az egyetem jogi kara (államszámviteltani tanfolyam, szociális tanfolyam, munkástanfolyam és esti szeminárium). A munkástanfolyam a disszertáció abszolút novuma: hasonló intézmény bemutatására sem helyi, sem országos viszonylatban még nem volt példa.

Az értekezést a jogi kar „szüneteltetésével” kapcsolatos okfejtés zárja le, mely során dr. Szabolcsi Miklós ügyosztályvezető 1949. augusztus 26-án (!) kelt végrehajtási leiratát eredeti (szkennelt) formában mutatja be, végül pedig az 1958-as újraindítási kísérlet kudarcáról is említést tesz.

A záró függelékben a jogász rektorok és dékánok listája található meg, valamint a dékáni hivatal munkatársait is összegyűjtöttem (irodaigazgató, fogalmazó, kezelő, altiszt, pedellus, takarítónő, stb.).